

VISIŠKO NUOSTOLIŲ ATLYGINIMO PRINCIPO, KILUS DELIKTINEI ATSAKOMYBEI, TAIKYMO IŠIMTYS – SUBJEKTYVIOS PRIGIMTIES FAKTORIAI

Renata Jankutė

Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto
Civilinės justicijos institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4587
Elektroninis paštas: renata.jankute@yahoo.com

Pateikta 2012 m. kovo 12 d., parengta spausdinti 2013 m. sausio 10 d.

***Anotacija.** Straipsnyje, remiantis Lietuvos ir tarptautiniu teisiniu reguliavimu, teisme praktika bei mokslinė doktrina, atskleidžiamas visiško nuostolių atlyginimo principo turinys, taikymo tikslas bei subjektyvios prigimties faktorių, suponuojančių visiško nuostolių atlyginimo principo taikymo išimtis, reikšmė. Deliktinės civilinės atsakomybės teisiniuose santykiuose visiško nuostolių atlyginimo principo tikslą galima apibrėžti įvairiai: kaip žalą patyrusio asmens grąžinimą ir iki pažeidimo buvusių padėčių; žalos tikslų įvertinimą ir atlyginimą nukentėjusiajam tiek, kiek jis iš tiesų prarado; nukentėjusiojo neatsidūrimą nei geresnėje, nei blogesnėje padėtyje, kuri buvo iki jo teisių pažeidimo; pusiausvyros, kuri buvo pažeista asmeniui padarius žalą, atkūrimą. Vis dėlto dėl subjektyvios prigimties faktorių – atsakomybės prigimties, šalių turtinės padėties ir šalių tarpusavio santykių – itakos visiško nuostolių atlyginimo principo taikymas bei tikslo pasiekimas visa apimtimi ne visada įmanomas. Atsižvelgiant į tai, jog žalos atlyginimo atveju privalo būti derinami dviejų šalių (žalą sukėlusios ir nukentėjusios) interesai, bei į tai, jog subjektyvios prigimties faktorių taikymas privalo būti išimtinis ir visapusiškai pagrįstas, itin svarbiu laikytinas minėtų faktorių turinio atskleidimas, siekiant tinkamai taikyti tiek visiško nuostolių atlyginimo principą, tiek jo išimtis.*

Reikšminiai žodžiai: deliktinė atsakomybė, nuostoliai, atsakomybės prigimtis, šalių turtinė padėtis, šalių tarpusavio santykiai.

Įvadas

Spartus civilinės apyvartos bei socialinių santykių vystymasis, globalizacijos, socializacijos bei kiti pažangūs evoliuciniai procesai, individo siekis naudotis gyvenimo teikiamomis galimybėmis ir daugybė kitų veiksnių lemia tai, jog grėsmė patirti didesnę ar mažesnę žalą kasdieninėje situacijoje iš esmės yra neišvengiama. Viena efektyviausių teisinių priemonių, nukreiptų į individo teisėtų interesų apsaugą tokiais atvejais, – civilinės atsakomybės institutas, kurio pagrindinis tikslas – kompensuoti nukentėjusiajam padarytą žalą. Vertinant šio tikslo įgyvendinimą, neabejotinai svarbu atsižvelgti ir, suprantama, praktiškai taikyti vieną pagrindinių civilinės atsakomybės principų – visiško nuostolių atlyginimo principą (lot. *compensation lucri et damni*), kuriuo vadovaujantis galima ieškoti atspirties taško, atsakant į klausimą, ar asmens teisėti interesai ir pagrįsti lūkesčiai buvo tinkamai apginti individo teisių pažeidimo atveju. Taigi visiško nuostolių atlyginimo principas ypatingai reikšmingas ne tik teoriniu, bet ir praktiniu lygmeniu.

Teisės doktrinoje gana dažnai lakoniškais teiginiais nurodoma, jog visiško nuostolių atlyginimo principo reikšmė – žalos tikslus įvertinimas, kad nukentėjusiajam būtų atlyginta tiek, kiek jis iš tiesų prarado. Visiško nuostolių atlyginimo principo turinio visapusiškesniam ištyrimui, subjektyvios prigimties faktorių (atsakomybės prigimties, šalių turtinės padėties ir šalių tarpusavio santykių), lemiančių nagrinėjamo principo išimtis, detalesniam atskleidimui pakankamai dėmesio neskirta nei Lietuvos, nei užsienio valstybių teisės doktrinoje. Lietuvoje R. Volodko analizavo tik turtinės padėties, kaip neturtinės žalos kompensacijos dydžio nustatymo kriterijų, užsienio teisės mokslininkų – H. Koziolo ir H. Rogerso – darbuose taip pat galima rasti pavienių minčių dėl šio faktoriaus taikymo galimybių. Kiti subjektyvios prigimties faktoriai – atsakomybės prigimtis, šalių tarpusavio santykiai – teisės doktrinoje neaptariami. Taigi esamą teisės aiškinimo vakuumą tikslinga užpildyti.

Šio tyrimo objektas – visiško nuostolių atlyginimo principo bei subjektyvios prigimties faktorių, leidžiančių mažinti nuostolių atlyginimo dydį, analizė deliktinės civilinės atsakomybės teisinių santykių kontekste.

Straipsnio tikslas – remiantis Lietuvos bei užsienio teisės doktrinos, teismų praktikos ir teisės normų analize, išanalizuoti visiško nuostolių atlyginimo principo (*restitutio in integrum*) ir jo išimčių taikymą deliktinėje prievolėje.

Atliekant tyrimą duomenys rinkti dokumentų analizės metodu, o surinktų duomenų analizei taikytas kokybinės turinio analizės metodas kartu su sisteminiu, lingvistiniu, teleologiniu, lyginamuoju bei apibendrinamuoju teisės metodais.

1. Visiško nuostolių atlyginimo principo teisinis reguliavimas ir taikymas Lietuvoje

Lietuvos Respublikoje visiško nuostolių atlyginimo principo pamatiniu šaltiniu neabejotinai laikytina Lietuvos Respublikos Konstitucija¹ (toliau – Konstitucija), kurios 30 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, jog asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – LRKT), aiškindamas Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalies nuostatą, priimtuose nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, jog šioje dalyje įtvirtinta įstatymų leidėjo pareiga išleisti įstatymą ar įstatymus, nustatančius žalos atlyginimą asmeniui už jam padarytą materialinę ir moralinę žalą, kad įstatymuose turi būti užtikrintas realus pažeistų žmogaus teisių ir laisvių gynimas². Dar daugiau, LRKT yra pabrėžęs, jog: „<...> Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas asmeniui padarytos (ir atlygintinos) žalos skirstymas į materialinę ir moralinę lemia su atitinkamos rūšies žalos atlyginimu susijusių santykių teisinio reguliavimo ypatumus. Vienas iš šių ypatumų yra susijęs su padarytos žalos dydžio nustatymu (įvertinimu) ir atlyginimo už tą žalą forma. Atlyginant materialinę žalą visais atvejais yra įmanoma vadovautis visiško (adekvataus) žalos atlyginimo principu (*restitutio in integrum*), kai padarytos žalos dydis gali būti išreiškiamas piniginiu ekvivalentu ir ta žala gali būti atlyginama pinigais (tai nepaneigia galimybės materialinę žalą atlyginti ir kitu turtu ar dar kitaip); taigi už materialius praradimus atlyginama materialiomis vertybėmis <...>“³. Kaip matyti, LRKT, priimdamas šį nutarimą, iš esmės akcentavo tai, jog, tarp šalių susiklosčius turtiniams santykiams, žalos atlyginimas, vadovaujantis visiško nuostolių atlyginimo principu, galimas visa apimtimi.

Grįžtant prie Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalies, matyti, jog ši teisės norma yra blanketinė, todėl natūralu, jog konkretesnio visiško nuostolių atlyginimo principo pagrindo būtina ieškoti kituose teisės aktuose. Lietuvoje visiško nuostolių atlyginimo principas taikytinas vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso⁴ (toliau – LR CK arba CK) 6.251 straipsnio 1 dalyje ir 6.263 straipsnio 2 dalyje įtvirtintomis teisės normomis. Bendrojoje civilinės atsakomybės normoje – LR CK 6.251 straipsnio 1 dalyje – teigiama, jog padaryti nuostoliai turi būti atlyginti visiškai, išskyrus atvejus,

- 1 Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
- 2 Plačiau žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“; 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimą „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“; 2010 m. vasario 3 d. nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (2004 m. kovo 5 d. redakcija) 11 straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
- 3 Plačiau žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
- 4 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.

kai įstatymai ar sutartis nustato ribotą atsakomybę, o deliktinės atsakomybės santykius reglamentuojančioje normoje – LR CK 6.263 straipsnio 2 dalyje – minima, jog žalą, padarytą asmeniui, turtui, o įstatymų numatytais atvejais – ir neturtinę žalą privalo visiškai atlyginti atsakingas asmuo.

Teisės doktrinoje, aiškinant visiško nuostolių atlyginimo principo turinį, nurodoma, jog nukentėjusysis neturi atsidurti nei geresnėje, nei blogesnėje padėtyje, kuri buvo iki jo teisių pažeidimo (deliktinės atsakomybės atveju)⁵. Priešingu atveju, t. y. nukentėjusiajam atlyginus daugiau, nei jam padaryta žalos, šis principas pažeidžiamas, nes civilinė atsakomybė tokiu atveju atlieka ne tik kompensavimo, bet ir baudimo funkciją⁶. Kadangi Lietuvos teisės doktrinoje, asmeniui taikant civilinę atsakomybę, baudimo funkcija nepripažįstama⁷, darytina išvada, jog nukentėjusiajam asmeniui atlyginus daugiau, nei jam padaryta žalos, tarp šalių susiklosto nauji – nepagrįsto praturtėjimo – teisiniai santykiai, lemiantys naujus tarp šalių kylančius teisinius procesus⁸. Kita vertus, atlyginus nukentėjusiajam asmeniui mažiau, nei jam padaryta žalos, analizuojamas principas taip pat būtų pažeistas, nes civilinė atsakomybė nevisiškai atliktų kompensavimo funkciją⁹.

Pažymėtina, jog Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT), spręsdamas bylas dėl nuostolių atlyginimo, ne kartą yra pabrėžęs, jog: „<...> žala, padaryta asmens turtui, nesant įstatyme nustatytų ar leistų išimčių, turi būti atlyginama laikantis visiško nuostolių atlyginimo – restitutio in integrum – principo (CK 6.251 straipsnis), kurio esmė ta, kad žalos atlyginimu turi būti siekiama ją patyrusį asmenį grąžinti į iki pažeidimo buvusią padėtį. Asmens teisė į turtinės ir neturtinės (materialinės ir moralinės) žalos atlyginimą yra garantuota Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje, ji turi būti įgyvendinama įstatymų nustatyta tvarka, nepažeidžiant bendrųjų teisinės valstybės principų, inter alia – teisingumo principo. Teisingas žalos atlyginimas reiškia ir tai, kad sprendžiant ginčus dėl žalos atlyginimo teismo turi būti nustatytas tikrasis žalos dydis; kai priteisiamas mažesnis už tikruosius nuostolius žalos atlyginimas, lieka iš dalies neapgintos nukentėjusio asmens teisės; kai priteisiamas žalos atlyginimas viršija tikruosius nuostolius, nukentėjęs asmuo nepagrįstai praturtėja skolininko sąskaita – abiem atvejais teisingumo principas yra pažeidžiamas <...>“¹⁰. Vadovaujantis cituota LAT nutartimi, darytinos kelios išvados, pagrindžiančios visiško nuostolių atlyginimo principo taikymo ypatumus Lietuvos Respublikoje. *Pirma*, tinkamas visiško nuostolių atlyginimo principo taikymas lemia šalių – tiek žalą padariusio, tiek ją patyrusio asmens – teisėtų interesų pusiausvyrą. *Antra*, nagrinėjamas principas privalo būti

5 Norkūnas, A.; Selelionytė-Drukeitinienė, S. *Civilinės atsakomybės praktikumas. Mokomasis leidinys*. Vilnius: MRU, 2008, p. 43.

6 Mikelėnas, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 346.

7 Mikelėnas, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 27.

8 Atsižvelgiant į ribotą straipsnio apimtį, nepagrįsto praturtėjimo teisiniai santykiai straipsnyje aptariamai nebus.

9 Mikelėnas, V., et al., *op cit.*, p. 346.

10 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje *V. B. v. V. R. N.* (bylos Nr. 3K-3-166/2009). Taip pat žr., pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje *A. L. v. UAB „Artrio“* (bylos Nr. 3K-3-216/2005) ir kt.

aiškinamas atsižvelgiant ne tik į šio principo paskirtį ir esmę, tačiau taip pat vertinant jo santykį su kitais teisės principais¹¹. Vis dėlto paminėtina ir tai, jog Lietuvos teismai priimamuose sprendimuose (nutartyse) ne visada *expressis verbis* įvardija visiško nuostolių atlyginimo principą, nors iš esmės byloje nagrinėjamas principas yra pritaikomas¹².

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog *Lietuvoje, taikant deliktinės civilinės atsakomybės teisės normas, yra taikomas visiško nuostolių atlyginimo principas (restitutio in integrum), kurio pagrindinis tikslas – asmens grąžinimas į iki pažeidimo egzistavusią padėtį.*

2. Subjektyvios prigimties faktoriai, suponuojantys visiško nuostolių atlyginimo principo taikymo išimtis

Nors individui padarytos žalos atlyginimas neabejotinai vertintinas kaip esminė asmens teisių bei laisvių materialinė garantija¹³, tačiau visiško nuostolių atlyginimo principo kartais neįmanoma įgyvendinti visa apimtimi dėl subjektyvių priežasčių. Bendrųjų pagrindų sistemos projekto (angl. *Draft Common Frame of Reference*, sutr. *DCFR*¹⁴) VI knygos 6:202 straipsnyje teigiama, jog tokiais atvejais, kai žala sukelta netyčiais veiksmais, kai atsakomybės taikymas visa apimtimi būtų neproporcingas žalą sukėlusio asmens atsakingumo atžvilgiu arba kilusios žalos apimčiai arba priemonėms, kuriomis buvo siekta žalos išvengti, atsižvelgiant į teisingumo ir protingumo kriterijus, asmens atsakomybė gali būti švelninama iš dalies arba asmuo gali būti atleistas nuo atsakomybės visa apimtimi. Taigi matyti, jog visiško nuostolių atlyginimo principas tokiais atvejais, remiantis *DCFR* VI knygos 6:202 straipsniu, sąmoningai netaikytinas visa apimtimi, siekiant teisingai įvertinti susiklosčiusią situaciją bei rasti protingą ir pagrįstą, abiejų šalių interesus atitinkantį situacijos sprendimo variantą.

Lietuvos Respublikos nacionalinėje teisėje, t. y. LR CK 6.251 straipsnio 2 dalyje, įtvirtinta, jog *teismas, atsižvelgdamas į atsakomybės prigimtį, šalių turtinę padėtį ir jų tarpusavio santykius, gali sumažinti nuostolių atlyginimo dydį, jeigu dėl visiško nuostolių atlyginimo atsirastų nepriimtinių ir sunkių pasekmių.* Nors teisės doktrinoje pasigirsta mokslinių diskusijų dėl tokiu reglamentavimu menamai sukeliamos konstitucinio lygmens problemos, t. y. dviejų teisės principų – teisingo ir adekvataus žalos atlyginimo

11 Šis aspektas pabrėžiamas ir kitose Lietuvos Aukščiausiojo Teismo priimtose nutartyse. Pavyzdžiui, vienoje iš nutarčių akcentuota tai, jog: „<...> deliktinės civilinės atsakomybės institutas grindžiamas ne tik visiško žalos atlyginimo nuostata (CK 6.263 straipsnio 2 dalis), bet ir kitais šių nuostatų papildančiais principais. Vienas tokių principų – nuostata, kad niekas negali gauti naudos iš savo neteisėtų veiksmų <...>.“ (žr., pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus miesto vyriausiasis policijos komisariatas ir Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos v. P. S.* (bylos Nr. 3K-7-496/2008).

12 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 10 d. nutartis civilinėje byloje *A. K. v. I. B.-K.* (bylos Nr. 3K-3-239/2009).

13 Birmontienė, T., et al. *Lietuvos konstitucinė teisė. Antrasis leidimas*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 348.

14 Draft Common Frame of Reference [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-03-03]. <http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf>.

bei lygybės prieš įstatymą – konflikto, tačiau prieinama prie išvados, jog būtina taikyti ir kitą principą – teisingumo¹⁵, į kurį irgi imperatyviai įpareigojama atsižvelgti sprendžiant bet kokią teisinę kazusą, ir kuris neleidžia, kad atskiri asmenys ar šeimos būtų pastumtos į nepakenčiamas gyvenimo sąlygas, o civilinės atsakomybės už jų padarytą žalą mechanizmas virstų konkretaus asmens nubaudimo mechanizmu¹⁶. Analizuodami minėtąją LR CK 6.251 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą teisės normą, suteikiančią teismui teisę sumažinti atlygintinų nuostolių dydį, turime pasakyti, jog ši teisės norma laikytina išimtimi iš bendrosios taisyklės, todėl ji turi būti taikoma labai atsargiai, išimtiniais atvejais, kai nustatomi jos taikymo pagrindai ir sąlygos. Pabrėžtina, jog LR CK 6.251 straipsnio 2 dalies normos taikymo klausimas gali iškilti tik tais atvejais, kai yra šios sąlygos: *pirma*, pagal įstatymo reikalavimus įrodyta patirtų nuostolių suma; *antra*, teismas sprendžia klausimą dėl įrodytos priteistinos nuostolių atlyginimo sumos mažinimo¹⁷. Sprendžiant klausimą dėl nuostolių atlyginimo dydžio sumažinimo, visų pirma ypatingai svarbu įvertinti LR CK 6.251 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų kriterijų – atsakomybės prigimties, šalių turtinės padėties ir šalių tarpusavio santykių – turinį bei atsižvelgti į tai, jog minėti kriterijai taikytini tik tuomet, jei dėl visiško nuostolių atlyginimo atsirastų nepriimtinių ir sunkių pasekmių. Dar daugiau, sprendžiant klausimą dėl subjektyvios prigimties faktorių egzistavimo ir jų taikymo, atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog normoje įtvirtinti faktoriai – *atsakomybės prigimtis, šalių turtinė padėtis, šalių tarpusavio santykiai* – jungiami jungtuku „ir“¹⁸. Akcentuotina, jog jungtimi „ir“ jungiami žodžiai privalo egzistuoti *in corpore*, visi kartu, nes, priešingu atveju, nesant bent vienos iš sudėtinių dalių, nebūtų galima kalbėti apie normos taikymo pagrįstumą. Taigi nagrinėjamu atveju siekiant taikyti LR CK 6.251 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą teisės normą, autorės nuomone, privaloma išanalizuoti *visų trijų* teisės normoje įtvirtintų subjektyvios prigimties faktorių – *atsakomybės prigimties, šalių turtinės padėties, šalių tarpusavio santykių* – turinį bei pagrįsti *visų* jų, kaip nuostolių atlyginimo dydžio mažinimo kriterijų, taikymą konkrečioje situacijoje. Pasakytina, jog teismų praktikoje šios taisyklės ne visuomet laikomasi¹⁹. Netgi priešingai, teismai ne vienoje byloje priėjo prie išvados, jog LR CK 6.251 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas tik pavyzdinis sąrašas kriterijų, kuriais remiantis gali būti mažinamas nuosto-

- 15 Plačiau apie teisingumo principą žr. Mikelėnas, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001, p. 74–76. Teisingumo principo laikomasi ir Lietuvos teismų praktikoje, pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje *M. M. v. M. K.* (bylos Nr. 2K-8/2010).
- 16 Volodko, R. Verslo ir teisės aktualijos. *Turtinė padėtis kaip neturtinės žalos kompensacijos dydžio nustatymo kriterijus* [interaktyvus]. 2009, 3: 248–275 [žiūrėta 2012-03-03]. <http://www.tvam.lt/uploads/documents/leidiniai_versl_teis_akt_t3/1305.pdf>.
- 17 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje *L. Š. ir A. Š. v. uždaroji akcinė draudimo bendrovė „Baltikums draudimas“* (bylos Nr. 3K-3-539/2007).
- 18 Tai konjunkcinis teiginys. Plačiau žr. Plečkaitis, R. *Logikos pagrindai. 2-oji pataisyta laida*. Vilnius: Tyto alba, 2006, p. 40–46.
- 19 Žr., pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje *Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamentas v. A. S.* (bylos Nr. 3K-3-472/2004); Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 3 d. nutartis civilinėje byloje *likviduojamos žemės ūkio kooperatyvas „J.“ v. J. J.* (bylos Nr. 2A-382/2009) ir kt.

lių atlyginimo dydis²⁰. Tokia pozicija, autorės nuomone, laikytina nepagrįsta, ji iškreipia pačios normos struktūrą ir jos esmę: anksčiau pripažinome, jog LR CK 6.251 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta teisės norma laikytina išimtimi iš bendrosios taisyklės, todėl, akivaizdu, jog ji ir joje įtvirtinti kriterijai negali būti aiškinami plečiamai.

Darydami prielaidą, jog atsakymas į klausimą „ar dėl visiško nuostolių atlyginimo atsirastų nepriimtinių ir sunkių pasekmių“ yra teigiamas, toliau atliksime kiekvieno iš subjektyvios prigimties faktorių – *atsakomybės prigimties, šalių turtinės padėties, šalių tarpusavio santykių*, suteikiančių teismui teisę mažinti atlygintinių nuostolių dydį, analizę.

2.1. Atsakomybės prigimtis

Vienas iš nuostolių atlyginimo dydžio mažinimo kriterijų, įtvirtintų LR CK 6.251 straipsnio 2 dalyje, – *atsakomybės prigimtis*. Ši sąvoka taip pat vartojama kitame – LR CK 6.247 – straipsnyje, kuriame apibrėžiama priežastinio ryšio samprata. *Atsakomybės prigimties* sąvokos apibrėžimo LR CK nepateikia, todėl jos atskleidimas reikalauja platesnės analizės.

Pažymėtina, jog Europos deliktų teisės principų (toliau – PETL²¹) 3:201 straipsnyje, kuris apibrėžia priežastinio ryšio tarp neteisėtų veiksmų ir kilusios žalos sąlygą, nurodyti veiksniai, lemiantys nukentėjusiajam padarytos žalos atlyginimo apimtį. Vienas iš jų – atsakomybės pagrindas (angl. *the basis of liability*; 3:201 straipsnio (c) punktas). PETL komentare, aiškinant minėtąjį punktą, nurodoma, jog nesvarbu, ar atsakomybė kyla už *kaltais veiksmis padarytą žalą*, ar vadovaujamosi *atsakomybe be kaltės* (kitai vadinama *griežta atsakomybe*, angl. *strict liability*), žalą patyrusio asmens praradimai, remiantis pagrindine taisykle, privalo būti kompensuoti, tačiau, paminėtina, jog galima skirtinga kompensacijos apimtis²².

PETL 1:101 straipsnyje, į kurį nukreipia 3:201 straipsnio (c) punktas, iš esmės įtvirtinama pagrindinė taisyklė, jog nukentėjusio asmens patirta žala privalo būti kompensuojama to asmens, kuriam žalos atlyginimo pareiga yra teisiškai priskiriama (1 punktas) (matyti, jog privaloma atsakyti už kaltais veiksmis padarytą žalą ir už žalą, kilusią iš atsakomybės be kaltės (2 punktas). Taigi PETL 3:201 straipsnio (c) punkte įtvirtinta *atsakomybės pagrindo* sąvoka, manytina, tiesiogiai sietina su LR CK 6.251 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta *atsakomybės prigimties* sąvoka – subjektyvios prigimties faktoriumi, kuriuo remiantis mažinamas nuostolių atlyginimo dydis. Dėl šios priežasties *atsakomybės prigimties* sąvoka turėtų būti suprantama kaip *atsakomybės kilimo pagrindas* – *atsakomybė kyla be kaltės ar už kaltais veiksmis padarytą žalą*.

20 Žr., pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje *uždaroji akcinė bendrovė „LITESKO“ v. viešoji įstaiga Biržų ligoninė, uždaroji akcinė bendrovė „Lenauda“* (bylos Nr. 3K-3-623/2005); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Eurovista“ ir Ko v. A. L. B.* (bylos Nr. 3K-3-673/2005).

21 *European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law (PETL). Text and Commentary*. Vienna: Springer-Verlag, 2005, p. 4.

22 *Ibid.*, p. 62.

2.1.1. Civilinė atsakomybė už kaltais veiksmais padarytą žalą

Vadovaujantis PETL 4:101 straipsniu, asmuo laikomas kaltu tyčia ar dėl neatsargumo pažeidęs privalomus elgesio standartus²³. LR CK 6.248 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, jog laikoma, kad asmuo kaltas, jeigu atsižvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina. Tame pačiame straipsnyje teigiama, jog skolininko kaltė preziumuojama²⁴, išskyrus įstatymų numatytus atvejus (1 dalis), ir ji (kaltė) gali pasireikšti tyčia arba neatsargumu (2 dalis). Nors teisės doktrinoje²⁵ pripažįstama, kad civilinei atsakomybei atsirasti kaltės forma paprastai reikšmės neturi, tačiau sutinkama su tuo, jog kaltės forma yra svarbi sprendžiant atsakomybės dydžio sumažinimo klausimus. Kaltės formos apibrėžiamos šitaip:

- 1) *tyčia* laikytinas toks elgesys, kuriuo aiškiai siekiama padaryti žalos kitam asmeniui ar turtui arba, nors ir nesiekama, tačiau asmens elgesys sukėlė aiškiai numatomą grėsmę tokiai žalai atsirasti ir tas asmuo nesiėmė priemonių užkirsti kelią žalos atsiradimui;
- 2) *neatsargumu* laikytinas toks elgesys, kai žalos padaryti nesiekama, tačiau elgesys neatitinka normalių, įprastai reikalaujamų atidaus, rūpestingo asmens elgesio kriterijų.

Lietuvos teismų praktikoje ryškėja sveikintina tendencija mažinti nuostolių atlyginimo dydį, atsižvelgiant į asmens kaltės formą – paprastą neatsargumą. Pavyzdžiui, LAT nagrinėtoje byloje *Vilniaus miesto vyriausiasis policijos komisariatas ir Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos v. P. S.*²⁶ teismas, atsižvelgdamas į byloje nustatytas reikšmingas aplinkybes, *inter alia* į tai, jog žalą padariusio asmens kaltės forma pasireiškė neatsargumu, mažino ieškovams priteistinų nuostolių dydį. Tuo tarpu Lietuvos apeliacinio teismo nagrinėtoje byloje *L. I. A. v. T. S.*²⁷ nustačius žalą padariusio asmens tyčinius veiksmus, teismas dėl šios priežasties nuostolių atlyginimo dydžio mažinimo klausimo apskritai nesprenždė. Nors teismai bylose tiesiogiai nesieja kaltės formos su atsakomybės prigimtimi, tačiau akivaizdu, jog klausimai, susiję su skirtingų kaltės formų pasireiškimu, lemiančiu nuostolių atlyginimo dydžio mažinimą arba, priešingai, nemažinimą, yra sprendžiami.

Pažymėtina ir tai, jog, vertinant asmuo yra kaltas ar ne, svarbu turėti omenyje, jog atidumo, atsargumo ir rūpestingumo standartai nėra vienodi, pavyzdžiui, gydytojui, advokatui, notarui, antstoliui ir kitiems profesinėje srityje paprastai veikiančiams

23 Privalomi elgesio standartai apibrėžti PETL 4:102 straipsnyje. Iš esmės jie siejami su apdairaus, rūpestingo, atidaus žmogaus (*bonus pater familias*) standartu.

24 Įtvirtinama viena iš trijų bendrųjų civilinėje teisėje taikomų prezumpcijų – asmens, padariusio žalą, kaltumo prezumpcija.

25 Norkūnas, A.; Selelionytė-Drukeitinienė, S., *supra* note 5, p. 61–62; Mikelėnas, V., *et al.*, *supra* note 6, p. 339–340.

26 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariatas ir Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos v. P. S.* (bylos Nr. 3K-7-496/2008).

27 Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. sausio 25 d. nutartis baudžiamojame byloje *L. I. A. v. T. S.* (bylos Nr. 1A-48/2010).

asmenims, keliami daug didesni standartai, todėl net ir pati lengviausia jų kaltės forma – nepakankamas atidumas, klaida ir pan. gali lemti kylančią civilinę atsakomybę²⁸. Tokiais atvejais, t. y. konstatavus profesionalo kaltę, teismai paprastai nuostolių atlyginimo dydžio mažinimo klausimo, vadovaudamiesi *atsakomybės prigimties* kriterijumi, nesprendžia, o tai reiškia, *jog profesionalas privalo atsakyti už ieškovo patirtus ir byloje įrodytus nuostolius, vadovaujantis visiško nuostolių atlyginimo principu*²⁹. Tokia pozicija, autorės nuomone, laikytina ganėtinai pagrįsta – savo srities profesionalai privalo būti itin atidūs, atlikdami jiems pavestas ir paprastai su trečiųjų asmenų interesais susijusias pareigas.

Taigi atsižvelgdami į anksčiau nurodytų kaltės formų diapazoną, galime daryti išvadą – *kuo švelnesnė kaltės forma, tuo platesnė teismo teisė nuostolių atlyginimo dydį mažinti, ir atvirkščiai*.

2.1.2. Civilinė atsakomybė be kaltės

Minėta, vienas iš atsakomybės pagrindų – atsakomybė be kaltės (griežtoji atsakomybė). Kilus atsakomybei be kaltės, skolininkui draudžiama remtis atsikirtimais dėl jo kaltės nebuvimo – atsakomybė iš esmės kyla už patį žalos padarymo faktą, tačiau skolininkas tam tikrais atvejais gali įrodinėti paties kreditoriaus kaltę, tokiu būdu siekdamas sumažinti savo paties atsakomybės apimtį. Taigi atsakomybė tokiu atveju nėra paremta kalte, dėl ko neatsižvelgiama į tai, jog asmens kaltė konkrečiu atveju gali būti visiškai nežymi³⁰. Griežtos atsakomybės normos įtvirtintos PETL 5 skyriuje, kuriame formuluojama pagrindinė taisyklė, jog asmuo, kuris vykdo neįprastai pavojingą veiklą, yra be kaltės atsakingas už žalą, būdingą atliekama veikla prisiimtai rizikai ir kylančią iš jos (5:101 str. 1 d.). Cituota norma iš esmės ribojama žalos atlyginimo apimtis byloje, kuriose sprendžiami griežtos atsakomybės klausimai. Pavyzdžiui, išskirkime du atvejus: „*Jeigu fejerverkai, laikomi sandėlyje, sprogs, žalą suponuoja tam tikros fejerverkų laikymu prisiimtos rizikos (nenumatyto sprogo pavojaus ir galimos žalos, kylančios iš tokių sproginų). Jeigu darbuotojas neatsargiai numeta fejerverkų dėžę ant praeivio ir jis dėl to yra sužeidžiamas, žala kyla ne dėl neįprastos rizikos, būdingos sproginams, o dėl dėžės sunkumo*“³¹. Atsakomybė, taikytina pirmuoju atveju, yra griežtoji; tuo tarpu antruoju atveju taikytina atsakomybė, sukelta asmens kaltais veiksmais. Atsižvelgiant į išskiriamus du skirtingus atsakomybės pagrindus, menamai nukentėjusiems asmenims priteistinos skirtingos kompensacijos. Pavyzdžiui, Vokietijoje atsakomybės be kaltės

28 Žr., pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *L. Kazlauskienė v. D. Jungevičienė* (bylos Nr. 3K-3-398/1999); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje *A. Skučas v. G. Pakerytė* (bylos Nr. 3K-7-645/2002) ir kt.

29 Žr., pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vileka“ v. AB bankas „Snoras“* (bylos Nr. 3K-3-1345/2000); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje *L. M. Sandienė v. Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė* (bylos Nr. 3K-3-1140/2001).

30 *European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law (PETL). Text and Commentary, supra* note 21, p. 105.

31 *Ibid.*, p. 105–106.

atvejais yra nustatoma pinigine riba, kuri gali būti atlyginama už vienu ar kitu deliktu sukeltą žalą, taip pat tam tikrais atvejais numatomos pareiškimui keliamos sąlygos ar ribojamas neturtinės (angl. *non-patrimonial*) žalos atlyginimas³². LR CK 6.248 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta bendroji norma, susijusi su civilinės atsakomybės be kaltės taikymu – civilinė atsakomybė be kaltės gali atsirasti tik įstatymų numatytais atvejais. Tačiau LR CK nedetalizuojama, ar, kilus atsakomybei be kaltės, skirtingai nei kilus atsakomybei, kai kaltė yra laikytina viena iš būtinų civilinės atsakomybės sąlygų, galima mažinti atlyginamų nuostolių dydį. Tai paliekama spręsti teisės doktrinai ir teismų praktikai.

Atsižvelgiant į tai, jog, *pirma*, griežta atsakomybė taikoma ribotai, t. y. tik įstatymų numatytais atvejais; *antra*, esant griežtai atsakomybei, viena iš atsakomybės sąlygų – *kaltė* – apskritai eliminuojama; *trečia*, įstatymuose imperatyviai gali būti numatyta atlygintinos žalos apimtis³³, darytina išvada, jog *atsakomybės prigimties faktorius tokiais atvejais suponuoja skirtingas galimybes mažinti priteisiamų nuostolių dydį nei atsakomybės, kai kaltė laikytina atsakomybės sąlyga, atveju: esant atsakomybei be kaltės, galimas pernelyg nutolusios žalos nepriteisimas, konkrečios žalos rūšies eliminavimas ir kt.*

2.2. Šalių turtinė padėtis

*H. Rogersas*³⁴, priešingai nei *H. Koziolas*³⁵, kategoriškai nesutinka su asmens turtinės padėties, kaip nuostolių atlyginimo dydžio mažinimo kriterijaus, taikymu, tačiau šis faktorius daugelyje valstybių įtvirtintas ir plačiai taikomas teismų praktikoje. PETL 10:401 straipsnyje teigiama, jog mažinti žalos atlyginimo dydį priklausomai nuo *šalių turtinės padėties* galima tik išimtiniais atvejais, jei atsakovui tai būtų nepakeliama našta. Sprendžiant dėl tokios galimybės taikymo, privalu atsižvelgti į atsakomybės pagrindą, teisinio intereso gynimo apimtį ir padarytos žalos dydį³⁶. Nors ši norma taikytina itin atsargiai, tačiau galimybė atsižvelgti į šalių turtinę padėtį nekvestionuotina.

Minėta, LR CK 6.251 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, jog teismas, atsižvelgdamas į atsakomybės prigimtį, *šalių turtinę padėtį* ir jų tarpusavio santykius, gali sumažinti nuostolių atlyginimo dydį, jeigu dėl visiško nuostolių atlyginimo atsirastų nepriimtinių ir sunkių pasekmių. Į *žalą padariusio asmens sunkią turtinę padėtį* (išskyrus atvejus, kai žala padaryta tyčia) taip pat galima atsižvelgti vadovaujantis LR CK 6.282 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta teisės norma. Ši teisės norma taikytina kartu su LR CK 6.251 straipsnio 2 dalimi, jeigu nustatomi visi pagrindai LR CK 6.251 straipsnio 2 dalies normos taikymui. LR CK 6.251 straipsnio 2 dalies normoje įtvirtintų pagrindų nesant, LR CK 6.282 straipsnio 3 dalis taikytina atskirai. Iš cituotų teisės normų aiškiai matyti dviejų

32 Plačiau žr. Spier, J., et al. *The limits of liability*. The Hague: Kluwer Law International, 1996, p. 17–19.

33 Vadovaujantis LR CK, žalą padaręs asmuo iš esmės beveik visais atsakomybės be kaltės atvejais privalo atlyginti nukentėjusio individo įrodyto dydžio nuostolius (išskyrus, pavyzdžiui, CK 6.258 straipsnio 4 dalyje įtvirtintą išimtį).

34 Šiai pozicijai taip pat pritaria Italijos profesorai Francesco Busnelli, Giovanni Comandè (žr. *European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law (PETL). Text and Commentary*, supra note 21, p. 180).

35 Spier, J. et al., supra note 32, p. 14.

36 Pažymėtina, jog iš esmės analogiškos taisyklės įtvirtintos ir kitų valstybių teisinėse sistemose, pavyzdžiui, Danijoje, Suomijoje, Lenkijoje, Švedijoje ir kt. (žr. *European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law (PETL). Text and Commentary*, op. cit., p. 179).

deliktinio santykio subjektų – *žalą padariusiojo ir jį patyrusiojo* – atskirtis ir leidimas tam tikrais atvejais teisiškai vertinti tik vienos iš jų turtinę padėtį³⁷. Atsižvelgiant į šį skirstymą, straipsnyje atskirai nagrinėtini asmenų turtinės padėties kriterijai: *pirma*, žalą padariusio asmens turtinė padėtis ir, *antra*, žalą patyrusio asmens turtinė padėtis.

2.2.1. Žalą padariusio asmens turtinė padėtis

LR CK 6.251 straipsnio 2 dalyje ir 6.282 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos teisės normos taikytinos žalą padariusio asmens atžvilgiu, vertinant jo turtinę padėtį bei turtinės padėties įtaką nuostolių atlyginimo dydžiui sumažinti. LR CK neatskleidžia žalą padariusio asmens turtinės padėties įvertinimo bei taikymo kriterijų, todėl šis klausimas paliekamas spręsti teismų praktikai. Paminėtina, jog LAT nagrinėtoje byloje *UAB „If draudimas“ v. V. J.*³⁸ gana išsamiai išanalizuota žalą padariusio asmens turtinės padėties, kaip nuostolių atlyginimo dydžio mažinimo kriterijaus, sąvoka, konstatuojant, jog: „<...> pagal CK 1.5 straipsnio 3 dalį, sprendžiant teismo diskrecijai priskirtus klausimus, taigi ir taikant CK 6.282 straipsnio 3 dalį, būtina vadovautis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo kriterijais. <...> CK 6.282 straipsnio 3 dalis negali būti taikoma, jeigu žalą padariusiam asmeniui būtų sudaryta galimybė nevykdyti savo deliktinės prievolės, nors tokios prievolės įvykdymas yra įmanomas. Dėl to ši teisės norma negali būti taikoma tada, kai atsakingas už padarytą žalą asmuo neįrodo, kad objektyviai jam nėra galimybių atlyginti padarytą žalą. Sprendžiant apie tokios galimybės turėjimą ar neturėjimą, teismui būtina išsiaiškinti, ar aplinkybės, dėl kurių daroma išvada apie žalą padariusio asmens sunkią padėtį, yra pastovaus ir ilgalaikio pobūdžio. Tai reiškia, kad turi būti įvertinama ne tik žalą padariusio asmens turtinė padėtis, egzistuojanti bylos nagrinėjimo metu, bet ir šio asmens sveikatos būklė, šeiminę ir socialinę padėtį apibūdinančios bei kitos reikšmingos aplinkybės, kurios gali daryti įtaką jo turtinėi padėčiai tiek bylos nagrinėjimo metu, tiek ateityje <...>“. Vadovaujantis tokia LAT pozicija, galima teigti, jog, vertinant asmens turtinę padėtį, kaip vieną iš nuostolių atlyginimo dydžio mažinimo kriterijų, privalu atsižvelgti ne tik į bylos nagrinėjimo metu egzistuojančią objektyvią atsakovo finansinę situaciją, tačiau taip pat privalu įvertinti ir kitus bylai reikšmingus ir su nagrinėjamu kriterijumi susijusius veiksnus.

Atsižvelgiant į tai, jog žalą padariusio asmens turtinės padėties sąvoka laikytina vertinamąja, Lietuvos teismų praktikoje pasitaiko situacijų, kai teismų pozicijos šiuo klausimu iš esmės skiriasi, t. y. teismai, nagrinėdami tą pačią bylą, prieina prie skirtingų išvadų³⁹. Remiantis tokia teismų nevienareikšme praktika, kyla pagrįsta abejonė, ar

37 Paminėtina, jog teismai, nustatydami *neturtinės žalos* dydį, taip pat vertina *žalą padariusio asmens turtinę padėtį* (LR CK 6.250 str. 2 d.), tačiau šio kriterijaus vertinimas dėl neturtinės žalos atlyginimo specifikos straipsnyje nagrinėjamas nebus. Straipsnyje analizuojamos tik bendrosios teisės normos, kurios suteikia teismui teisę mažinti nuostolių atlyginimo dydį.

38 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „If draudimas“ v. V. J.* (bylos Nr. 3K-3-116/2005).

39 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje *J. B. W., A. U. W. ir R. B. v. A. P.* (bylos Nr. 3K-3-327/2008) ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 5 d. nutartis civilinėje byloje *J. B. W., A. U. W. ir R. B. v. A. P.* (bylos Nr. 3K-3-378/2009).

apskritai egzistuoja objektyvūs požymiai, kuriais remiantis būtų įmanoma teigti, jog nuostolių atlyginimo dydis gali būti mažinamas, atsižvelgiant į žalą padariusio asmens turtinę padėtį. Vis dėlto pamėginsime išskirti bendras teismų praktikoje formuojamas gaires nagrinėjama klausimais.

Teismas, vertindamas asmens turtinę būklę, privalo atsižvelgti į tai, koks asmuo – *fizinis ar juridinis* – atsako už nukentėjusiai šaliai kilusius nuostolius. Teisės doktrinoje išsakoma nuomonė, jog teismas gali sumažinti atlygintinos žalos dydį, atsižvelgdamas tik į žalą padariusio *fizinio* asmens sunkią turtinę padėtį⁴⁰. Vis dėlto teismų praktikos tendencijos rodo, jog, sprendžiant klausimą dėl nuostolių atlyginimo dydžio mažinimo galimybės, vertinama tiek *fizinio*, tiek *juridinio* asmens turtinė padėtis⁴¹. Vertinant fizinio asmens turtinę padėtį, minėta, atsižvelgiama ne tik į bylos nagrinėjimo metu egzistuojančią turtinę padėtį, bet ir į žalą padariusio asmens ateities perspektyvas, jo sveikatos būklę ir kitas reikšmingas aplinkybes. Tuo tarpu vertindami juridinio asmens turtinę padėtį, teismai atsižvelgia į galimas skirtingas juridinių asmenų rūšis, t. y. į tai, ar juridinis asmuo yra *privatus*, ar *viešas*. Paminėtina, jog šis išskyrimas reikšmingas dėl juridinių asmenų siekiamų tikslų: privatus asmuo siekia pelno, o viešasis – ne, viešieji juridiniai asmenys finansuojami iš valstybės biudžeto ir jiems skiriamos lėšos turi būti naudojamos jos tikslams – viešųjų interesų tenkinimui – įgyvendinti⁴². Kai vertinama viešo juridinio asmens finansinė situacija, iš esmės bandoma laviruoti tarp nukentėjusiojo turinio intereso gauti adekvatų nuostolių atlyginimą ir visuomenės intereso toliau gauti tinkamas viešąsias paslaugas iš to subjekto, kuris, priteisus didelę žalą atlyginimo sumą, menamai nukentėtų. Tokiu atveju sunki viešo juridinio asmens finansinė situacija gali būti laikoma reikšmingu kriterijumi, sprendžiant žalą atlyginimo sumažinimo klausimus. Tuo tarpu aplinkybė, jog privataus juridinio asmens turtinė padėtis yra sunki, negalėtų būti laikoma reikšminga, siekiant sumažinti atlygintinų nuostolių dydį.

Teismui nusprendus, jog byloje egzistuoja pagrindas mažinti atlygintinų nuostolių dydį dėl žalą padariusio asmens sunkios turtinės padėties, sprendžiamas klausimas dėl mažinimo apimties. Suprantama, klausimo išsprendimas priklauso nuo byloje nustatytų faktinių aplinkybių, todėl bendrų taisyklių dėl mažinimo dydžio pagrįstumo pateikti neįmanoma. Teismai tokiais atvejais paprastai yra linkę vadovautis teisingumo, protinumo, sąžiningumo principais ir kiekvieną atvejį vertinti atskirai. Vis dėlto atkreiptinas dėmesys į tai, jog *visiškai atleisti* žalą padariusį asmenį nuo civilinės atsakomybės nagrinėjamu pagrindu *negalima*. Tokia pozicija Lietuvos teismų praktikoje suformuluota precedentu tapusioje minėtoje byloje *B. V.–F. v. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, UAB „Fodio“*, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija⁴³. Ši formuojama

40 Mikelėnas, V., *et al.*, *supra* note 6, p. 390.

41 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *B. V.–F. v. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, UAB „Fodio“*, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija (bylos Nr. 3K-3-353/2007).

42 Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje *Č. B. ir V. B. v. Viešoji įstaiga „Kauno medicinos universiteto klinikos“* (bylos Nr. 2A-231/2005).

43 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *B. V.–F. v. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, UAB „Fodio“*, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija (bylos Nr. 3K-3-353/2007).

teismų praktika sveikintina, kadangi žalą padariusio asmens atleidimas nuo civilinės atsakomybės, remiantis sunkia jo turtine padėtimi, leistų prabilti ne apie visiško nuostolių atlyginimo principo taikymą ribota apimtimi, o apie šio principo paneigimą ir jo netaikymą. Tai reikštų, jog neatsižvelgiant į nukentėjusio asmens interesus būtų saugomi ir ginami žalą padariusio asmens interesai. Tokia situacija teisėje iš esmės neleistina, vadovaujantis taikytiniais ne tik civilinės atsakomybės teisės principais, kompensacine civilinės atsakomybės paskirtimi, bet ir bendraisiais civilinių teisių įgyvendinimo – teisingumo, protingumo ir sąžiningumo – principais (LR CK 1.5 straipsnis).

Vadovaujantis LR CK 6.282 straipsnio 3 dalimi, atlygintinos žalos dydis *negali būti mažinamas*, atsižvelgiant į žalą padariusio asmens sunkią turtinę padėtį, *kai žala padaryta tyčia*⁴⁴. Tenka apgailestauti, bet teismai ne visada nuosekliai laikosi minėtosios taisyklės, ją ignoruodami ir pažeisdami⁴⁵.

Taigi apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina vienareikšmė išvada, jog vertinant žalą padariusio asmens turtinę padėtį, kompleksiskai atsižvelgtina į visas reikšmingas aplinkybes, kurios gali daryti įtaką asmens turtinei padėčiai tiek bylos nagrinėjimo metu, tiek ateityje, kartu vertinant kaltės formą bei žalą sukėlusio asmens teisinį statusą (fizinis / juridinis asmuo).

2.2.2. Žalą patyrusio asmens turtinė padėtis

Lingvistiškai aiškinant LR CK 6.251 straipsnio 2 dalį, matyti, jog įstatymų leidėjas, nustatydamas kriterijus, kuriais remiantis galima sumažinti nuostolių atlyginimo dydį, įvardijo *šalių* turtinę padėtį. Ar tai reiškia, jog, sprendžiant klausimą dėl nuostolių atlyginimo dydžio mažinimo, atsižvelgiama ne tik į žalą padariusio asmens turtinę padėtį, tačiau taip pat ir į žalą patyrusio asmens finansinę situaciją?

Pripažinkime, jog žalą patyrę individai ir jų finansinė padėtis gali būti itin skirtinga. Atsižvelgiant į tai, jog Lietuvos teismų praktikoje labiau atsižvelgiama į žalą padariusio asmens turtinę padėtį, o ne į nukentėjusio asmens finansinę situaciją, galima rasti vos keletą pavyzdžių, kai teismai, sprenddami bylą dėl nuostolių atlyginimo, jų dydį sumažino, atsižvelgdami į gana gerą ir stabilią žalą patyrusio asmens turtinę padėtį. Pavyzdžiui, byloje *S. A. R., A. I. R. ir kt. v. UAB „Ergo Lietuva“, M. K.*⁴⁶ teismas, nustatydamas neturtinės žalos atlyginimo dydį, *inter alia* atsižvelgė ir į tai, kad ieškovai, kurių artimas žmogus žuvo eismo nelaimės metu, yra Šveicarijos piliečiai, žuvusiojo pajamos per mėnesį sudarė daugiau kaip 22 000 Lt, ieškovės (mirusiojo sutuoktinės) bendra gaunamų išmokų mirus sutuoktiniui suma sudaro apie 19 000 Lt per mėnesį, o tai rodo gerą tur-

44 Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. sausio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje *L. I. A. v. T. S.* (bylos Nr. 1A-48/2010).

45 Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje *P. B. v. E. D., D. V.* (bylos Nr. 1A-106-2007).

46 Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjo 2006 m. gegužės 25 d. sprendimas civilinėje byloje *S. A. R., A. I. R. ir kt. v. UAB „Ergo Lietuva“, M. K.* (bylos Nr. 2-636-34/06) (cituota pagal: Volodko, R. Verslo ir teisės aktualijos. *Turtinė padėtis kaip neturtinės žalos kompensacijos dydžio nustatymo kriterijus* [interaktyvus]. 2009, 3: 248–275 [žiūrėta 2012-02-28]. <http://www.ttvam.lt/uploads/documents/leidiniai_verst_teis_akt_t3/1305.pdf>).

tinę padėtį ir tolesnį finansinį aprūpinimą. Teismas pažymėjo, kad tokie aspektai, kaip šalies ekonominio gyvenimo rodikliai, bendras pragyvenimo lygis, vidutinės gyventojų pajamos ir kt., turi būti vertinami kompleksiskai su kitomis svarbiomis konkrečioje situacijoje aplinkybėmis – nagrinėjamos bylos atveju – su teisingumo, sąžiningumo ir protingumo kriterijais, taip pat atsakovės – Lietuvos pilietės – turtine padėtimi, kuri yra daug prastesnė nei ieškovų, ir tuo, jog apskritai ieškovų bei atsakovės šalių bendro pragyvenimo lygiai ženkliai skiriasi, todėl ieškovų reikalavimų patenkinimas visa apimtimi (priteisimas kiekvienam po 120 000 Lt) šią konkrečią situaciją apibūdinančių aplinkybių kontekste yra negalimas, nors iš ieškovų pusės, lyginant jų pajamas su prašomu priteisti neturtinės žalos dydžiu, būtent tokio dydžio kompensacija atrodytų adekvati ir teisinga.

Manytume, jog tokia formuojama teismų praktika turėtų būti vertinama itin atsargiai, nesudarant precedento esminiu nuostolių atlyginimo dydžio mažinimo kriterijumi laikyti nukentėjusiojo geros turtinės padėties. Autorės nuomone, sprendžiant klausimą dėl nuostolių atlyginimo dydžio mažinimo, turėtų būti atsižvelgiama tiek į žalą padariusio asmens turtinę padėtį, tiek į žalą patyrusio asmens finansinę situaciją, lyginant jų finansines galimybes ir ieškant abiejų šalių teisėtų interesų pusiausvyros. Pavyzdžiui, PETL komentare pateikiamas pavyzdys: „*bedarbių poros keturiolikos metų sūnus D dalyvauja mokyklos organizuotose slidinėjimo varžybose. Vieną rytą berniukas slidėmis čiuožia nuo itin stataus šlaito, sekdamas savo mokytoją ir kitus mokinius. Berniukas užčiuožia ant stipriai suledėjusio krašto, praranda kontrolę ir susiduria su multibilijonieriumi roko žvaigžde P, stovėjusiu ant neaukštos kalvos šalia čiuožimo tako krašto. Stipriu smūgiu sumušamas P veidas ir jis negali dalyvauti iškilmingame koncerte, turėjusiame vykti ateinančią naktį. P dalyvavimo koncerte numatytas honoraras lygus 2 milijonams eurų.*“⁴⁷ Iš tiesų šioje situacijoje visiško nuostolių atlyginimo principo veikimas būtų nepakeliamas našta berniukui D (jo tėvams), lyginant žalą padariusio asmens finansinę situaciją su roko žvaigždės P turtine padėtimi. Dėl šios priežasties, vertinant atlygintinos žalos dydį, be kitų reikšmingų aplinkybių, tokių kaip mažas D kaltės laipsnis, susiklosčiusi faktinė situacija, turėtų būti atsižvelgiama į *abiejų šalių* turtinę padėtį. Autorės nuomone, nagrinėjamas subjektyvios prigimties faktorius galėtų būti vertinamas tik tada, kai žalą padariusio asmens padėtis yra sunki, o žalą patyrusio asmens padėtis išties laikytina itin gera. Vis dėlto teisės doktrinoje laikomasi ir pozicijos, kad tokiais atvejais į deliktinę situaciją įsiveltų vadinamasis „atsitiktinumo“ elementas, kadangi identišką pažeidimą padarę ir identišką skausmą suteikę asmenys būtų priversti „sumokėti“ už savo poelgius nevienodai, t. y. priklausomai nuo atsitiktinio dalyko – aukos piniginės storio⁴⁸. Nors tokia pozicija ganėtina pagrįsta, tačiau, autorės nuomone, *prioritetas turėtų būti teikiamas kiekvienos situacijos teisingam išsprendimui, siekiant optimaliai apsaugoti tiek nukentėjusiojo, tiek žalą padariusio asmens pagrįstus interesus.*

47 *European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law (PETL). Text and Commentary, supra note 21, p. 181.*

48 Volodko, R. Verslo ir teisės aktualijos. *Turtinė padėtis kaip neturtinės žalos kompensacijos dydžio nustatymo kriterijus* [interaktyvus]. 2009, 3: 248–275 [žiūrėta 2012-02-28]. <http://www.ttvam.lt/uploads/documents/leidiniai_versl_teis_akt_t3/1305.pdf>.

2.3. Šalių tarpusavio santykiai

Paskutinis LR CK 6.251 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas kriterijus, kuriuo remiamasi, sprendžiant klausimą dėl nuostolių atlyginimo dydžio sumažinimo, – *šalių tarpusavio santykiai*. Lingvistiškai analizuojant minėtą žodžių junginį, *šalių tarpusavio santykiai* turėtų būti suvokiami kaip *žalą padariusio asmens ir žalą patyrusio asmens savitarpio ryšiai*. Kokie šalių savitarpio ryšiai pripažintini teisiškai reikšmingais LR CK 6.251 straipsnio 2 dalies prasme, Lietuvos doktrinoje svarstymų nėra. Teismų praktikoje taip pat sunku rasti nagrinėjamo kriterijaus platesnį išaiškinimą, apibrėžiantį *šalių tarpusavio santykių* sampratą bei jos taikymo galimybes.

Pasakytina, jog dažniausiai, jei teismai mano esant reikalinga šį kriterijų taikyti, jis deklaratyviai paminimas, nurodant kelias šalis siejančias aplinkybes, ir nuostolių atlyginimo dydis, *inter alia* atsižvelgiant į kitus egzistuojančius reikšmingus faktus, mažinamas teismo nuožiūra. Pavyzdžiui, jau anksčiau analizuotoje LAT byloje *B. V.–F. v. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, UAB „Fodio“, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija*⁴⁹ konstatuota, jog: „<...> apeliacinės instancijos teismas sumažindamas solidariai iš atsakovų priteistinos atlygintinos žalos dydį konstatavo ginčo kūrinio sudarymo aplinkybes, naudojimąsi atsakovo (Muziejaus) sukauptomis priemonėmis, atsakovo (Muziejaus) ir ieškovės (autorės) bendradarbiavimu kūrinio išleidimo metu ir panašiai. Teisėjų kolegijos nuomone, tai laikytina svariomis teisiškai reikšmingomis aplinkybėmis, sprendžiant dėl atlygintinos žalos dydžio ir pagrindų jai mažinti <...>.“ Vertindami šioje byloje teismo padarytas išvadas, taip pat ir tolesnio aptariamo faktoriaus plėtojimo bei vystymo Lietuvos teismų praktikoje galimybes, negalime nepastebėti, jog byloje vertinti šalių tarpusavio santykiai, susiklostę *iki* žalos padarymo momento. Tačiau ar taikant nagrinėjamą subjektyvios prigimties faktorių atsižvelgiama tik į *iki* žalos padarymo momento tarp šalių susiklosčiusius santykius, ar jis taikomas ir tada, kai tam tikri santykiai tarp šalių susiklosto jau *po* žalos padarymo momento?

Paminėtina, jog teismas, spręsdamas konkrečią bylą, privalo atsižvelgti į visas reikšmingas aplinkybes, *inter alia* į šalių tarpusavio santykius. Nagrinėjant minėto žodžių junginio (šalių tarpusavio santykių) turinį, reikšmingu laikytinas ir loginio aiškinimo metodas. Atsižvelgdami į tai galime teigti, jog nagrinėjamas subjektyvios prigimties faktorius taikytinas tik tada, kai šalių tarpusavio santykiai apibūdinami kaip geri, artimi, pasireiškiantys bendradarbiavimu ir (ar) tarpusavio supratimu. Minėjome anksčiau, jog, tokiems santykiams susiklosčiusi *iki* žalos kilimo momento, nagrinėjamas faktorius turėtų būti taikomas, sprendžiant klausimą dėl nuostolių atlyginimo dydžio mažinimo. Jeigu teigtume priešingai, paneigtume nuostolių atlyginimo dydžio mažinimo faktoriaus nustatymo tikslą: šalims esant nepažįstamoms ar joms nesutariant, būtų visiškai neprotinga kalbėti apie nuostolių atlyginimo dydžio *mažinimo* galimybę, vadovaujantis šalių tarpusavio santykiais.

49 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *B. V.–F. v. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, UAB „Fodio“, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija* (bylos Nr. 3K-3-353/2007).

Kita vertus, atsakydami į anksčiau iškeltą klausimą, ar nagrinėjamas kriterijus taikytinas tik iki žalos padarymo, ar taip pat ir po žalos padarymo momento susiklosčiusiems santykiams, galime panagrinėti dvi hipotetines situacijas: *pirmoji* – *asmuo neatsargiais veiksmais padaro žalą kitam asmeniui, tačiau žalą padaręs asmuo po žalos kilimo momento nukentėjusiojo nuoširdžiai atsiprašo, su juo bendrauja, siūlo kompensaciją už patirtą žalą. Nukentėjęs asmuo taip pat nevengia palaikyti ryšius su žalą padariusiu asmeniu, priima jam teikiamą pagalbą. Šalims nepavyksta susitarti dėl atlygintinų nuostolių už patirtą žalą dydžio. Žalą patyręs asmuo kreipiasi į teismą. Antroji* – *asmuo neatsargiais veiksmais padaro žalą kitam asmeniui, tačiau žalą padaręs asmuo po žalos kilimo momento nukentėjusiojo nuoširdžiai atsiprašo, siūlo kompensaciją už patirtą žalą. Žalą patyręs asmuo kategoriškai atsisako priimti bet kokią žalą padariusio asmens siūlomą pagalbą, atsisako su žalą padariusiu asmeniu bendrauti, jį ignoruoja, iš anksto ketindamas bylinėtis teismuose ir prisiteisti jo pageidaujamo dydžio kompensaciją.*

Lietuvos teismų praktika konkrečiau atsakymo į klausimą – ar po žalos kilimo tarp šalių susiklostę santykiai laikytini teisiškai reikšmingais LR CK 6.251 straipsnio 2 dalies prasme, nepateikia. Atlikus Lietuvos teismų praktikos analizę, matyti, jog teismai iš esmės atsižvelgia į žalą padariusio asmens elgesį po žalos kilimo, ši elgesį vertina kaip teisiškai reikšmingą ir, vadovaudamiesi šiuo argumentu bei kitomis reikšmingomis byloje nustatytomis aplinkybėmis, yra linkę mažinti nuostolių atlyginimo dydį⁵⁰. Tačiau sietinumas su LR CK 6.251 straipsnio 2 dalyje įtvirtintu subjektyvios prigimties faktoriumi „šalių tarpusavio santykiai“ nutartyse, deja, nėra konstatuojamas. Manytume, jog nagrinėjamo faktoriaus *expressis verbis* neįvardijimas nutartyse nėra pakankamas pagrindas teigti, jog teismai omenyje turėjo ne šalių tarpusavio santykius, o ką kita, kadangi žalą padariusio asmens pastangos suteikti pagalbą nukentėjusiam asmeniui neabejotinai laikytinos svarbiomis ir traktuotinomis kaip šalių tarpusavio santykiai.

Išvados

1. Lietuvoje, taikant deliktinės civilinės atsakomybės teisės normas, yra taikomas visiško nuostolių atlyginimo principas (*restitutio in integrum*), kurio pagrindinis tikslas – asmens grąžinimas į iki pažeidimo egzistavusią padėtį.

2. Nepriimtinos ir sunkios pasekmės, kylančios dėl visiško nuostolių atlyginimo, bei bendrieji civilinių teisių įgyvendinimo – teisingumo, protingumo, sąžiningumo – principai konkrečioje situacijoje gali reikalauti, jog, egzistuojant *subjektyvios prigimties faktoriams*, sąmoningai būtų netaikomas visiško nuostolių atlyginimo principas visa apimtimi. Subjektyvios prigimties faktoriais, suponuojančiais visiško nuostolių atlyginimo principo išimtis, laikytini *atsakomybės prigimtis, šalių turtinė padėtis* ir *šalių tarpusavio santykiai* (LR CK 6.251 straipsnio 1 dalis).

50 Žr., pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje *J. J., K. J., R. G. ir kt. atstovas Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūra (LATGA-A) v. UAB „Mūsų gairės“* (bylos Nr. 3K-3-273/2003); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje *A. S., M. V. ir V. J. v. A. J., S. K., J. K., S. D., E. V. ir kt.* (bylos Nr. 3K-3-142/2006).

3. *Atsakomybės prigimtis* aiškintina kaip atsakomybės kilimo pagrindas: atsakomybė taikytina be kaltės ar už kaltais veiksmais padarytą žalą. Taikant atsakomybę už kaltais veiksmais padarytą žalą, būtina atsižvelgti į kaltės formą, kuri laikytina tam tikru rodikliu, sprendžiant klausimą dėl nuostolių atlyginimo dydžio mažinimo galimybės – kuo švelnesnė kaltės forma, tuo platesnė teismo teisė nuostolių atlyginimo dydį mažinti, ir atvirkščiai. Tuo tarpu kilus griežtajai atsakomybei, analogiška taisykle vadovautis objektyviai neįmanoma, nes nėra jokio pagrindo kalbėti apie žalą padariusio asmens kaltę: galime kalbėti tik apie pasireiškusių žalos pernelyg didelį nutolinimą nuo asmens prisiimtos rizikos, vykdant tam tikros rūšies pavojingą veiklą; žalos apribojimą tam tikro dydžio pinigine suma; konkrečios žalos rūšies eliminavimą ir kt.

4. *Šalių turtinė padėtis* suprantama kaip, *pirma*, žalą padariusio asmens turtinė padėtis; *antra*, žalą patyrusio asmens turtinė padėtis. Pirmuoju atveju, vertinant žalą padariusio asmens turtinę padėtį, kompleksiskai atsižvelgtina į visas reikšmingas aplinkybes, kurios gali daryti įtaką asmens turtinei padėčiai tiek bylos nagrinėjimo metu, tiek ateityje. Antruoju atveju, vertinant žalą patyrusio asmens turtinę padėtį, atsižvelgtina į itin gerą nukentėjusio asmens finansinę situaciją, tačiau ši aplinkybė vertintina itin atsargiai ir tik tada, kai to reikalauja teisingas susiklosčiusios situacijos išsprendimas.

5. *Šalių tarpusavio santykiai* turėtų būti aiškintini kaip šalis sieję ryšiai, susiklostę iki žalos padarymo momento ar po žalos kilimo ir pasireiškę abiejų šalių bendradarbiavimu arba bent vienos iš šalių (dažniausiai žalą padariusio asmens) geranorišku palankumu kitai šaliai.

Literatūra

- Birmontienė, T., et al. *Lietuvos konstitucinė teisė. Antrasis leidimas*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002.
- Draft Common Frame of Reference [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-03-03]. <http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf>.
- European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law (PETL). Text and Commentary*. Vienna: Springer-Verlag, 2005.
- Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje *Č. B. ir V. B. v. viešoji įstaiga Kauno medicinos universiteto klinika* (bylos Nr. 2A-231/2005).
- Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. sausio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje *L. I. A. v. T. S.* (bylos Nr. 1A-48/2010).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *L. Kazlauskienė v. D. Jungevičienė* (bylos Nr. 3K-3-398/1999).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vileka“ v. AB bankas „Snoras“* (bylos Nr. 3K-3-1345/2000).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje *L. M. Sandienė v. Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė* (bylos Nr. 3K-3-1140/2001).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje *A. Skučas v. G. Pakerytė* (bylos Nr. 3K-7-645/2002).

- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „If draudimas“ v. V. J.* (bylos Nr. 3K-3-116/2005).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje *A. L. v. UAB „Artrio“* (bylos Nr. 3K-3-216/2005).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje *uždaroji akcinė bendrovė „LITESKO“ v. viešoji įstaiga Biržų ligoninė, uždaroji akcinė bendrovė „Lenauda“* (bylos Nr. 3K-3-623/2005).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Eurovista“ ir Ko v. A. L. B.* (bylos Nr. 3K-3-673/2005).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *B. V.–F. v. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, UAB „Fodio“, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija* (bylos Nr. 3K-3-353/2007).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje *L. Š. ir A. Š. v. uždaroji akcinė draudimo bendrovė „Baltikums draudimas“* (bylos Nr. 3K-3-539/2007).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje *J. B. W., A. U. W. ir R. B. v. A. P.* (bylos Nr. 3K-3-327/2008).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus miesto vyriausiasis policijos komisariatas ir Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos v. P. S.* (bylos Nr. 3K-7-496/2008).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje *V. B. v. V. R. N.* (bylos Nr. 3K-3-166/2009).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 10 d. nutartis civilinėje byloje *A. K. v. I. B.-K.* (bylos Nr. 3K-3-239/2009).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 5 d. nutartis civilinėje byloje *J. B. W., A. U. W. ir R. B. v. A. P.* (bylos Nr. 3K-3-378/2009).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje *M. M. v. M. K.* (bylos Nr. 2K-8/2010).
- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.
- Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 3 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (2004 m. kovo 5 d. redakcija) 11 straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

- Mikelėnas, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.
- Mikelėnas, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001.
- Mikelėnas, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003.
- Norkūnas, A.; Selelionytė-Drukteinienė, S. *Civilinės atsakomybės praktikumas. Mokomasis leidinys*. Vilnius: MRU, 2008.
- Spier, J., et al. *The limits of liability*. The Hague: Kluwer Law International, 1996.
- Plečkaitis, R. *Logikos pagrindai. 2-oji pataisyta laida*. Vilnius: Tyto alba, 2006.
- Volodko, R. Verslo ir teisės aktualijos. *Turtinė padėtis kaip neturtinės žalos kompensacijos dydžio nustatymo kriterijus* [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2012-03-03]. <http://www.ttvam.lt/uploads/documents/leidiniai_versl_teis_akt_t3/1305.pdf>.

THE EXCEPTIONS TO THE PRINCIPLE OF FULL COMPENSATION IN DELICTUAL LIABILITY—THE FACTORS OF SUBJECTIVE NATURE

Renata Jankutė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The principle of full compensation (compensation *lucri et damni*) is one of the fundamental principles of delictual liability under the Civil Law of Lithuania and other European countries. The principle should be treated as the starting point for answering the question of whether the individual's legitimate interests and reasonable expectations have been adequately protected. Given the fact that the object of the research is the analysis of the principle of full compensation (*restitutio in integrum*) under delictual liability, the purpose of the principle shall be defined as putting the victim back in the position he or she would have been in if the tort had not been committed. Therefore, it is important to assess the type and extent of the victim's losses precisely, so that his or her interests would be adequately protected.*

The principle of full compensation in a particular situation cannot be applied to its full extent due to the factors of subjective nature. According to article 6.251 (2) of the Lithuanian Civil Code, the factors of subjective nature are considered in such criterions: the nature of liability, the financial status of the parties and parties' interrelation. The nature of liability should be understood as the basis of liability—strict liability or liability for fault. If the liability is without fault (strict liability), the elimination of a specific type of damage, a certain amount of damages and etc. can be justifiable. When fault is one of the necessary conditions of liability, the form of fault (intent or negligence) can play an important role in limiting liability—the milder form of fault gives the court broader discretion to reduce the amount of damages and vice versa. The financial status of the parties should be treated, firstly, as the tortfeasor's financial situation, and, secondly, the victim's financial situation.

In the first case, evaluating the tortfeasor's financial situation, all relevant circumstances that may affect the person's financial situation shall be taken into account. Evaluating the victim's financial situation, his or her good financial status can be the basis of reducing the damages (but this factor must be evaluated carefully and invoked only when the situation needs a fair settlement). The interrelation of the parties should be interpreted as cooperation of both parties or at least one of the parties (usually the tortfeasor's) benevolent kindness to another party until the damage infliction or after the damage occurred. Given the fact that the above criteria are the exceptions of the main rule that damage must be compensated in full, the factors of subjective nature shall be applicable only if awarding full compensation would lead to unacceptable and grave consequences.

Keywords: *delictual liability, damages, the nature of liability, the financial status of the parties, the interrelation of the parties.*

Renata Jankutė, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinės justicijos instituto asistentė. Mokslinių tyrimų kryptys: deliktų teisė, sutarčių teisė.

Renata Jankutė, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Institute of Civil Justice, Assistant. Research interests: tort law, contract law.